

**METOODILISED
OPPEVAHENDID
NLKP AJALOO
TUNDMAÕPPIMISEKS
MARKSISMI-
LENINISMI ALUSTE
KOOLIDES**

T. SITNIKOVA

**PARTEI VÕITLUSES
SOTSIALISTLIKU
ÜHISKONNA
KINDLUSTAMISE JA
ARENDA MISE EEST.**

RIIGIKAITSE TUGEVDAMINE

(1937. aasta – 1941. aasta juuni)

A-28 348

METOODILISED ÕPPEVAHENDID
NLKP AJALOO TUNDMAÕPPIMISEKS
MARKSISMI-LENINISMI ALUSTE KOOLIS

T. SITNIKOVA

PARTEI VÕITLUSES
SOTSIALISTLIKU
ÜHISKONNA
KINDLUSTAMISE JA
ARENDAmise EEST.
RIIGIKAITSE
TUGEVDAMINE
(1937. aasta –
1941. aasta juuni)

Originaali tiitel:

Учебно-методические пособия к изучению истории КПСС в школах основ марксизма-ленинизма.

Т. Ситникова. Партия в борьбе за упрочение и развитие социалистического общества. Усиление обороны страны (1937 год — июнь 1941 года). Издательство Политической литературы, Москва 1966.

Tõlkinud L. Mölder

Käesolev brošüür on metoodiliseks õppevahendiks NLKP ajaloo tundmaõppimisel marksismi-leninismi aluste koolides. Brošüüri autor ajalooteaduste kandidaat Leningradi Poliit-haridusmaja konsultant T. Sitnikova annab selles propagan-distidele mõningaid metoodilisi nõuandeid õppuste etteval-mistamiseks ja läbiviimiseks teemal «Partei võitluses sotsia-listliku ühiskonna kindlustamise ja arendamise eest. Riigi-kaitse tugevdamine (1937. aasta — 1941. aasta juuni)».

Teema «Partei võitluses sotsialistliku ühiskonna kindlustamise ja arendamise eest. Riigikaitse tugevdamine (1937. aasta — 1941. aasta juuni)» tundmaõppimine aitab mõista karmi ja kangelaslikku ajajärku meie partei ja rahva ajaloos, mil laoti esimesed tellised kommunistliku ühiskonna hoonesse, rajati materiaalne ja moraalne alus nõukogude rahva võidule Suures Isamaasõjas.

Loomulikult ei püstitanud me ülesannet käsitleda käesolevas brošüüris kõiki sellest teemast tulenevaid küsimusi. Brošüüri ülesandeks on anda propagandistile näpunäiteid selle kohta, kuidas lihtsamalt ja arusaadavamalt selgitada teema põhiprobleeme, saavutada, et kuulajad õpitava materjali põhjalikult omandaksid.

Teema läbitöötamiseks on õppeplaanis ette nähtud kaks õppust (4 tundi) — üks loeng ja üks vestlus (seminar). Ent propagandisti äranägemisel võib õppuste arvu ka muuta.

PROPAGANDISTI VALMISTUMINE LOENGUKS

Iga teema käsitlust marksismi-leninismi aluste koolis alustatakse loenguga. Seepärast kerkivad iga propagandisti ette küsimused: kuidas valmistuda loenguks? Millest alata? Millist kirjandust kasutada?

Eelkõige on soovitatav kindlaks määrata teema tundmaõppimise eesmärk, seejärel kavandada loengu põhiküsimused. See võimaldab propagandistil vajalikku materjali valida.

Milline siis on antud teema õppimise põhieesmärk? See seisneb nõukogude ühiskonna arengu uue perioodi olemuse lahtimõtestamises, Kommunistliku Partei ülesannete sügavas mõistmises nii sisemise arengu kui välispoliitika osas. Teema tundmaõppimine aitab ühtlasi mõista partei ja rahva võitlust riigi majandusliku ja sõjalise võimsuse tugevdamise eest sõjaeelsetel aastatel.

Eelmistel õppustel (loengutes ja vestlustes) käsitleti

sotsialismi võidu küsimusi NSV Liidus. Kuulajaile sai selgeks selle võidu maailmaajalooline tähtsus. Nüüd võib loengu plaani võtta järgmised küsimused:

1. Parteiorganisatsioonide töö ümberkorraldamine võitnud sotsialismi tingimustes;

2. ÜK(b)P XVIII kongress;

3. Rahvusvaheline olukord ja Kommunistliku Partei välispoliitika.

Loenguks valmistumisel alustab propagandist harilikult teema kohta käivatest marksismi-leninismi klassikute teostest, meie partei kongresside ja pleenumite materjalide läbitöötamisest. Pärast seda määrab ta kindlaks, milliseid teoreetilisi küsimusi loengus käsitleda, milliseid näiteid ja fakte esitada, milliste arutluste ja praktiliste järeldustega oma sõnavõttu rikastada.

Esimese küsimuse ettevalmistamisel on otstarbekas tutvuda ÜK(b)P Keskkomitee veebruari-märtsipleenumi otsusega «Parteiorganisatsioonide ettevalmistustöö NSV Liidu Ülemnõukogu valimisteks uue valimissüsteemi alusel ja parteipoliitilise töö vastav ümberkorraldamine» (NLKP kongresside, konverentside ja Keskkomitee pleenumite resolutsioonid ja otsused, III osa, Tallinn 1957, lk. 291—294). Otsuses on avatud riigis toimunud uue pöörde olemus ja määratletud parteipoliitilise töö ümberkorraldamise konkreetseid ülesanded.

Huvitavat materjali selle küsimuse kohta võib leida raamatus «Kommunistlik Partei võitluses sotsialistliku ühiskonna kindlustamise ja arendamise eest (1937.—1941. aasta juuni). Dokumente ja materjale» (Gospolitizdat 1962) (vt. lk. 238—243: «Üleliidulise Kommunistliku (bolševike) Partei Keskkomitee läkitusest valijatele»).

Teine küsimus — ÜK(b)P XVIII kongress. Selle ettevalmistamisel kasutab propagandist V. I. Lenini teoseid, eelkõige 1917. aasta septembris kirjutatud teost «Ähvardav katastroof ja kuidas selle vastu võidelda», kus V. I. Lenin rõhutas, et ainult sotsialistlik revolutsioon võib riiki päästa, ja kõneles ka tulevikuülesannetest. Lenin nägi kaugele ette ja kirjutas juba tol ajal, et ka majanduslikul rindel tuleb eesrindlikele kapitalistlikele riikidele järele ja neist ette jõuda (Teosed, 25. kd., lk. 339).

Hindamatu väärtus on V. I. Lenini teosel «Riik ja revolutsioon» (Teosed, 25. kd., lk. 426—443). Lenin kaitseb siin marksistlikku riigiõpetust ja arendab seda edasi.

Lenini teesid sotsialistliku riigi ülesannetest on vaadeldava loengu teise küsimuse käsitlemisel väga vajalikud. Seoses sellega on soovitatav abiks võtta M. I. Kalinini kõne kongressil (vt. ÜK(b)P XVIII kongress. Stenogramm, Gospolitizdat 1939, lk. 396—400). M. I. Kalinin rääkis oma kõnes sotsialistliku riigi konkreetsetest ülesannetest ja riigi tugevdamise vajadusest.

Lektor võib kasutada ka ÜK(b)P XVIII kongressi otsust «NSV Liidu rahvamajanduse arendamise kolmas viie aasta plaan (aastad 1938—1942)» (vt. NLKP kongresside, konverentside ja Keskkomitee pleenumite resolutsioonid ja otsused, III osa, lk. 337—364). Selles on analüüsitud sotsialismi võidu tulemusi meie maal, majanduses, poliitilises ja kultuurielus toimunud põhjalikke muutusi. Otsuses on kindlaks määratud kolmanda viisaastaku ülesanded. Rõhutatatakse, et uutes tingimustes omandab töötajate kommunistlik kasvatus otsustava tähtsuse.

Teises XVIII kongressil vastuvõetud otsuses «Muudatused ÜK(b)P põhikirjas» (NLKP kongresside, konverentside ja Keskkomitee pleenumite resolutsioonid ja otsused, III osa, lk. 364—378) iseloomustatakse sotsialismi võidu tulemusel nõukogude ühiskonna klassistruktuuris toimunud nihkeid ja põhjendatakse muudatusi ÜK(b)P põhikirjas.

Kolmanda küsimuse — «Rahvusvaheline olukord ja Kommunistliku Partei välispoliitika» iseloomustamiseks on soovitatav kasutada materjale raamatust «Nõukogude Liidu Suur Isamaasõda. 1941.—1945. Lühike ajalugu» (M., Vojezizdat 1965, lk. 14—35).

Kindlasti huvitab propagandisti ettekanne, mille esitas XVIII kongressil ÜK(b)P delegatsioon KITK-s (vt. ÜK(b)P XVIII kongress. Stenogramm, lk. 46—68). Ettekandes on üksikasjalikult analüüsitud kommunistlike parteide võitlust ühtse rahvarinde eest ja rahvusvahelise kommunistliku liikumise olukorda. Suur tähtsus on ettekande kolmandal osal, milles räägitakse rahvusvahelisest kommunistlikust liikumisest (vt. samas, lk. 59—66).

Loenguks valmistumisel on vajalik ka teatmekirjandus. Heaks abivahendiks propagandistile on raamat «NLKP» (Teatmik, Tallinn 1964) (vt. lk. 235—247).

Kogumikust «Kommunistlik Partei võitluses sotsialistliku ühiskonna kindlustamise ja arendamise eest (1937.—1941. a. juuni). Dokumente ja materjale» võib kasutada

andmeid, mis iseloomustavad Inglismaa ja Prantsusmaa positsiooni, nagu näiteks väljavõtet ajaloolisest õiendist «Inglismaa ja Prantsusmaa kahepaikne mäng ja Nõukogude—Saksa mittekallaletungilepingu sõlmimine» (vt. lk. 327—330, v. k.).

Kindel koht loenguks valmistumisel on kaasaega käsitleva materjali valikul. Kogenud propagandistid jälgivad süstemaatiliselt majandusliku, poliitilise ja ühiskondliku elu nähtusi. Nad otsivad, võrdlevad, kõrvutavad, analüüsivad ja mõtestavad teoreetiliselt fakte ning kasutavad neid laialdaselt propagandatöös. Neil on alati käepärast andmeid ja näiteid kogu Nõukogudemaa, aga samuti oblasti, rajooni ja oma ettevõtte elust. Muidugi ei ole iga küsimust võimalik siduda otseselt tootmistöö ja päevaülesannetega.

Käesoleva teema sidumine kaasajaga on täiesti võimalik ja orgaaniliselt vajalik. Kaasaja siseelu ja rahvusvaheliste nähtuste hinnang on antud NLKP XXIII kongressi otsustes. Kerkib küsimus: mida ja kuidas kasutada?

Võtame näiteks parteiorganisatsioonide töö ümberkorraldamise sotsialismi võidu tingimustes laialdase siseparteilise demokraatia alusel. Ajaloolise materjali sidumiseks tänapäevaga võib siin kasutada XXIII kongressi resolutsiooni seda osa, milles räägitakse parteiorganisatsioonide ülesannetest ja iga kommunisti vastutuse tõstmisest. Sõjaeelsete aastate rahvusvahelise olukorra iseloomustamisel aga toetub propagandist kongressi resolutsioonis toodud kaasaegse rahvusvahelise olukorra hinnangule ja Kommunistliku Partei välispoliitilistele ülesannetele.

Vaevalt oleks vajadust kõnelda sellest, kui tähtis on loengus kasutada näiteid ilukirjandusest. 30-ndate aastate teise poole sündmusi käsitlevate teoste hulka kuulub näiteks V. Ketlinskaja romaan «Teisiti ei tasu elada», mis ilmus 1960. aastal. Romaanis on antud ulatuslik ja mitmekesine pilt neist aastatest. Kirjanik näitab nõukogude rahva loovat tööd, mis muutis meie kodumaa võimsaks ja valmistas ette võitu fašismi üle. See teos aitab propagandistil ja kuulajail paremini tungida kommunistide ja kogu rahva töösse ja saavutustesse neil aastail.

Suurt huvi pakub M. Koltsovi raamat «Hispaania päevik» (Tallinn 1961), mis käsitleb suurt relvastatud heitlust fašismiga. Seda raamatut võiks kasutada võitluse tund-

maõppimisel, mida kõik progressiivsed jõud pidasid fašismi ja Teise maailmasõja vallapäästmise vastu.

«Hispaania päeviku» 379. leheküljelt algavad 1937. aasta sündmused. M. Koltsov näitab suurepäraselt rahvamasside võitlust fašismi vastu ja proletaarset solidaarsust. Kirjeldades üht sõjaväeosa koosolekut, toob kirjanik ära komisari sõnavõtu. Komissar kõneleb, et tankivägede kooseliseus võitlevad koos hispaanlastega mehiselt ja ennastsalgavalt teiste maade töölisklassi esindajad, kes tulid hispaania rahvale appi kaitsma tema kodumaad fašistlike anastajate vastu. «Nad annavad meile oma kogemused, oma oskuse, oma vere ja sageli ka elu,» ütles komissar. «Me ei unusta seda. Tuleb aeg — ja Hispaania töörahvas tasub oma võla rahvusvahelisele töölisklassile. Ta sirutab abistava käe igale rahvale, kes astub võitlusse fašistliku koletisega» (M. Koltsov, Hispaania päevik, lk. 438).

Teatavasti abistasid paljud oma internatsionaalsele kohusele ustavad hispaanlased nõukogude rahvast karmi võitluse ajal fašismiga. Nõukogude armee ridades ja partisanisalkades võtsid nad osa Suurest Isamaasõjast. Sellest oleks vaja loengus rääkida.

«Idas» — nii on P. Pavlenko romaani nimetus. (Kogutud teosed, 1. kd., Goslitizdat 1953.) Selles räägitakse inimestest, kes kaitsesid Nõukogude riigi piiri. Lugejale tutvustatakse Kaug-Ida — piirkonda, mis on muutunud mahajäänud ja metsikust maast eesrindlikuks ja arenevaks maaks. Nõukogude inimeste teadvuse kasv, meie kodumaa arengutempo... Ja äkki — sõda Kaug-Idas. Miks autor puudutas sõjateemat? «Ainult sellepärast, et näen, missugune sõda ähvardab maailma. Sõda, mida võibolla Nõukogude Liidul tuleb pidada, kui talle kallale tungitakse, on inimkonna ajaloo uus, õiglane sõda. See on sõda õnne eest,» kirjutas P. Pavlenko oma romaanis 1936. aastal. Kirjanik näitas seal nõukogude inimeste võidutahet.

Loenguks valmistumisel tuleb välja valida näitlikud vahendid. Nende kasutamise vajadust parteilise õppuse süsteemis ei ole vaja tõestada. Propagandistid mõistavad, et näitlikkus NLKP ajaloo õppimisel aitab kaasa ajalooliste sündmuste sügavamale tundmaõppimisele. Mida on võimalik kasutada õpitava teema juures? Põhiliselt kaht näitlikku õppevahendit.

«NLKP ajalugu». Näitlikud õppevahendid kolmes väljaandes. Väljaanne III (Gospolitizdat 1960). Seda väljaannet propagandistid teavad. Ta on suure formaadiga ja mugav käsitseda. Paljud propagandistid kasutavad sealt diagramme, mis iseloomustavad majanduse ja kultuuri arengut meie maal ja nõukogude rahva materiaalse heaolu tõusu.

«Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei ajalugu». Näitlik õppevahend neljas väljaandes. Väljaanne III (1926.—1941. a. juuni) (Politizdat 1965). See on väikeseformaadiline õppevahend, mis on mõeldud propagandistidele ja iseseisvalt NLKP ajalugu õppijaile individuaalseks kasutamiseks. Õppevahend on sisult rikkalik. Seal on palju iseloomustavaid diagramme, kaarte jm. Neid on kerge suurendada. Võib näiteks valmistada niisuguse diagrammi: «Kolmanda viie aasta plaani põhiülesanded aastail 1938—1942» (lk. 129).

Sõjajärgsete aastate rahvusvahelist olukorda käsitledes kasutagu propagandist maailma poliitilist kaarti. Niisugune kaart leidub õppevahendis «NLKP ajalugu». Väljaanne III (lk. 122—123). Sellel on märgitud 1938. aasta 29.—30. septembri Müncheni kokkuleppe osalised riigid, fašistlike anastajate poolt 1938. aastal ja 1939. aasta esimesel poolel anastatud riikide territoorium; Jaapani poolt 1937.—1939. aastail okupeeritud Hiina territoorium. 131. leheküljel on kaart, kus on märgitud fašistlike agressorite poolt 1939. aasta septembrist kuni 1941. aasta juunini okupeeritud territoorium.

Neid andmeid on kerge üle kanda suurele poliitilisele kaardile. Nad aitavad paremini mõista sündmusi, mis näitavad Teise maailmasõja vallapästmist ja algust.

Kui propagandistil on võimalik kasutada kinofilme, siis on õppusteks valmistumise käigus loomulikult vaja läbi mõelda, millist filmi või üksikuid kaadreid kuulajaile näidata (väljaspool õppuste aega). Käesoleva teema juures on soovitatav demonstreerida kaadreid näiteks järgmistest filmidest.

«Jevdokia». Selles filmis on lihtsa naise kaju kaudu näidatud suuri muutusi, mis sotsialismi ehitamise aastatel meie maal aset leidsid.

«Viis padrunikesta». Siin jutustatakse ühest episoodist Hispaania kodusõjas 1936.—1939. aastail.

«Külakooliõpetaja». Filmis näidatakse vene naise elu ja

tööd alates 1905. aasta revolutsioonist kuni Suure Isamaa-sõjani.

Muidugi ei saa kõike seda, mille arvel propagandist oma teadmiste tagavara täiendab, loengus otseselt ära kasutada. Kuid neid teadmisi on talle ikkagi vaja. On ju parem omada «üleliigset» materjali kui tunda sellest puudust. Peaasi, et propagandist teaks teemat igakülgsest ja täies ulatuses. Siis oskab ta kahtlemata materjali küllusest loenguks välja valida kõige olulisema ja huvitavama.

Loenguks valmistumise viimaseks etapiks on teeside (või lühikese konspekti) koostamine. Mida on teeside koostamiseks vaja? Eelkõige välja valida eredamad ja meeldejäävamad andmed. Seejärel kõige tähtsamad ja huvitavamad andmed süstematiseerida ja üldistada.

Materjali valides ja süstematiseerides mõtleb propagandist paljude meetodiliste küsimuste üle. Näiteks: kuidas alata ja millega lõpetada loengu iga küsimust, milliseid fakte, võrdlusi ja näiteid esitada, mida näitlikest vahenditest kasutada jne.

Kõige selle juures tuleb propagandistil kogu aeg loengu ideelist sisu silmas pidada. Loengu ideelise sisu tõstmiseks on tähtis hoida vajalikke proportsioone teoreetiliste seisukohtade ja faktilise materjali vahel, saavutada, et iga propagandisti poolt esitatav tees oleks selgelt formuleeritud ja õige.

Tehes ettevalmistusi teeside koostamiseks, mõtleb propagandist ka sellele, kuidas kuulajad reageerivad loengus esitatud teoreetilistele seisukohtadele, ühele või teisele faktile. See võimaldab sügavamalt lahti mõtestada materjali, mis on aluseks loenguteeside koostamisele.

Niisiis õppis propagandist tundma vajalikku kirjandust ja valis välja tarviliku materjali. Tema teadmised teema kohta muutusid tunduvalt rikkalikumaks. Ja võib eeldada, et loeng ei kujune selle kordamiseks, mida kuulajad soovitatud kirjandusest isegi loevad.

MÕNINGAID NÕUANDEID LOENGU (TEESIDE) SISU KOHTA

Loengu esimene küsimus: «Parteiorganisatsioonide töö ümberkorraldamine võitnud sotsialismi tingimustes». Mis pärast tuleks just see küsimus loengu plaani võtta? See-

pärast et seoses sotsialismi võiduga astus Nõukogude Liit oma arengu uude perioodi. Kommunistliku Partei ette kerksid ülesanded, mille lahendamine sõltus ta juhtiva osa tugevnemisest, kogu parteipoliitilise töö ümberkorraldamisest.

Leningradi propagandist M. Ossipov (Kotljarovi-nim. tehas) alustas esimese küsimuse käsitlemist printsiipiaalse probleemi selgitamisega: mida tähendas sotsialismi võit NSV Liidus?

Sotsialismi võit NSV Liidus tähendas, et meie rahvamajandus hakkas arenema ühtsel sotsialistlikul alusel, et sotsialistlikud tootmissuhted olid muutunud valitsevaks kõigis rahvamajandusharudes, et oli lahendatud sotsialistliku revolutsiooni kõige raskem ülesanne — oli loodud sotsialistlik majandus.

Sotsialismi võidu tulemusel muutus Nõukogude Liit võimsaks tööstusriigiks, saavutas täieliku majandusliku sõltumatusse kapitalistlikest maadest.

Kommunistliku Partei juhtimisel teostati meie maal kultuurirevolutsioon. Töötavad hulgad vabastati vaimsest orjusest ja pimedusest. Nad hakkasid inimkonna poolt loodud kultuuririkkustest osa saama.

Sotsialismi võit tähendas samuti, et sotsialistlik kord löi piiramatud võimalused majanduse ja kultuuri arenguks, nõukogude inimeste kommunistlikuks kasvatuses.

Sotsialism oli põhiliselt üles ehitatud ja Kommunistlik Partei püstitas ülesanded: arendada ja tugevdada sotsialismi materiaal-tehnilist baasi, parandada valitsemise ja rahvamajanduse juhtimise meetodeid, täiustada sotsialistlikke tootmissuhteid, jätkata nõukogude inimeste kasvatamist sotsialistliku ideoloogia vaimus.

Nende ülesannete täitmiseks oli vaja aega, materiaalseid kulutusi, partei, nõukogude võimu ja kogu meie rahva suuri jõupingutusi.

Propagandist sm. Ossipov teadis, et kuulajaid huvitab küsimus: milles seisneb erinevus sotsialismi ja kommunismi vahel? Ta võttis teesidesse löigu, mis andis sellele küsimusele vastuse. Loengus öeldi: Marx ja Lenin õpetavad, et sotsialism ja kommunism on ühe ühiskondlik-majandusliku formatsiooni kaks faasi. Seepärast on sotsialismis ja kommunismis ühine kõige peamine, otsustav. See otsustav on tootmisvahendite ühiskondlik omandus. Nagu sotsialismi, nii ka kommunismi ajal on tootmise arenda-

mise siht üks: töötajate elu materiaalse ja kultuurilise taseme süstemaatiline tõstmine tootmise lakkamatu kasvu ja täiustamise alusel kõrgema tehnika baasil.

Lektor esitas katkendi Lenini teosest «Riik ja revolutsioon». V. I. Lenin määratles kommunismi esimest faasi nii: «Oma esimeses faasis, oma esimesel astmel kommunism ei saa veel olla majanduslikult täiesti küps, täiesti vaba kapitalismi traditsioonidest või jälgedest.» (Teosed, 25. kd., lk. 440.)

Edasi kirjutab V. I. Lenin, et erinevus sotsialismi ja kommunismi vahel seisneb tootlike jõudude erinevas arengutasemes ja jaotusprintsipiis. Sotsialismi ajal on jaotamise põhimõtteks: igaheltema võimete kohaselt, igaheltele kulutatud töö hulga ja kvaliteedi järgi; kommunismi ajal aga: igaheltema võimete kohaselt, igaheltele tema tarviduste järgi. Säilib erinevus linna ja maa, vaimse ja füüsilise töö vahel.

Vastuseks küsimusele, mis on kommunism, kasutab propagandist materjali NLKP programmist (vt. Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei programm, Tallinn 1965, lk. 58—59).

Loengus on vaja juhtida kuulajate tähelepanu põhjustele, mis kutsusid esile parteipoliitilise töö tugevdamise vajaduse. See vajadus oli tingitud asjaolust, et võitnud sotsialismi tingimustes kerkis partei ette ülesanne uut moodi läheneda parteipoliitilisele tööle, tugevdada partei organiseerimistegevust massides. Selle ülesande täitmise peamiseks tingimuseks oli parteitöö ümberkorraldamine siseparteilise demokraatia laiendamise alusel.

Kurss siseparteilise demokraatia laiendamisele leidis väljenduse ÜK(b)P Keskkomitee 1937. aasta veebruarimärtsipleenumi otsuses «Parteiorganisatsioonide ettevalmistustöö NSV Liidu Ülemnõukogu valimisteks uue valimissüsteemi alusel ja parteipoliitilise töö vastav ümberkorraldamine».

Tuleks rõhutada, et uue konstitutsiooni kehtestamine tähendas pööret riigi poliitilises elus. Selle pöörde olemus on valimissüsteemi edasine demokratiseerumine, mis soodustas töötavate hulkade poliitilise aktiivsuse tõusu.

Uus poliitiline pööre meie rahva elus nõudis siseparteilise demokraatia järjekindlat elluviimist, kõigi parteiorganisatsioonide tegevuse aktiveerumist. Sel eesmärgil taastas Keskkomitee pleenumi otsus parteiorga-

nite valitavuse ja tühistas koopteerimise, kehtestati kir-
nine (salajane) hääletamine, valimiste tähtjad ja läbi-
viimise kord. See tõi kaasa siseparteilise demokraatia
avardumise.

1937.—1938. aastatel viidi läbi parteiorganite valimi-
sed, milles ilmnes Keskkomitee veebruari-märtsipleenumi
otsuste praktiline elluviimine. Kuid parteiorganisatsioo-
nide töö ümberkorraldamisel esines suuri raskusi, mida
põhjustas partei elu leninlike normide ja kollektiivse juht-
timise põhimõtete rikkumine.

Praktika näitab, et kui propagandist läheb loengus neist
partei elu raskustest vaikides mööda, esitatakse talle nagu-
nii küsimusi: miks need rikkumised esinesid, kuidas tek-
kis isikukultus? Teeside koostamisel tuleb seda arvestada.
Partei elu leninlikest normidest ja kollektiivse juhtimise
põhimõtetest üleastumise põhjuseks oli Stalini isiku kul-
tus. Selle küsimuse olemus on lahti mõtestatud NLKP
Keskkomitee 1956. aasta 30. juuni otsuses «Isikukultuse
ja selle tagajärgede likvideerimisest».

Kuulajate tähelepanu oleks vaja juhtida ka asjaolule,
et kuigi isikukultus kutsus esile teatavaid raskusi, ei või-
nud see muuta partei peajoont, mis oli suunatud sotsia-
lismi ja kommunismi ehitamisele. Samuti on tähtis mär-
kida, et partei XX ja XXII kongressil töötati välja konk-
reetsed abinõud, mis on suunatud isikukultuse kui mark-
sismi-leninismi olemusele võõra nähtuse taassünni võima-
luste vastu. Kommunistlik Partei ja Keskkomitee jälgi-
vad tähelepanelikult, et isikukultus enam kunagi ei saaks
korduda.

Edasi toob propagandist oma teesides esile niisuguse
mõtte: vaatamata raskustele tegutses Kommunistlik Partei
aktiivselt. Tema juhtimisel jätkas nõukogude rahvas
kangelaslikku tööd Nõukogude Liidu majandusliku, poliitilise ja sõjalise võimsuse tõstmisel. Üha rohkem tugevnes
meie maal töölisklassi ja kolhoositalurahva liit, muutus
kindlamaks NSV Liidu rahvaste sõprus.

Parteipoliitilise töö tugevnemise tulemusel tihenesid
iga päevaga partei sidemed töötajate hulkadega. Pärast
parteidokumentide kontrollimist ja ümbervahetamist alus-
tati uuesti parteisse vastuvõttu. Propagandist võib kasu-
tada faktilist materjali ja esitada andmeid, mis peegelda-
vad partei ridade kasvu (vt. «Polititšeskoje Samoobrazo-
vanije», 1965, nr. 6, lk. 29).

Partei ridade kasv oli sotsialismi võidu, nõukogude ühiskonna kõikide klasside ja sotsiaalsete kihtide sotsiaalse ning poliitilise ühtsuse ja ideelise tõusu tulemuseks.

Kuulajatele on otstarbekas meelde tuletada, et Kommunistlik Partei tegi NSV Liidu Ülemnõukogu valimisteks ettevalmistumise perioodil massides suurt organiseerimis- ja poliitilist tööd. Sajad tuhanded kommunistid töötasid agitaatoritena, propagandistidena, valimiskomisjonide liikmetena ja usaldusmeestena. Parteiorganisatsioonid koondasid rahvahulki partei ümber, aitasid kaasa kommunistide ja parteitute bloki hiilgavale võidule NSV Liidu Ülemnõukogu valimistel.

Selle kinnituseks on soovitatav esitada andmeid 1937. aastal 12. detsembril toimunud valimiste tulemustest. Valimised demonstreerisid Kommunistliku Partei ja nõukogude rahva vääramatut ühtsust. 94 miljonist valijast võttis valimistest osa üle 91 miljoni (96,8 protsenti), neist 90 miljonit inimest andis oma hääle kommunistide ja parteitute bloki kandidaatide poolt (vt. NLKP, Teatmik, 1964, lk. 237).

Loengu *teine küsimus* — «ÜK(b)P XVIII kongress». See oli esimene võitnud sotsialismi tingimustes toimunud kongress. Seepärast on vaja rõhutada, et kongress lahendas riigi majanduse, kultuuri ja poliitilise elu edasise arengu ja partei tugevdamise ülesandeid. Ta määras samuti kindlaks välispoliitilised ülesanded pineva rahvusvahelise olukorra tingimustes.

Kongressiks ettevalmistamise perioodil tegi partei suurt organiseerimis- ja poliitilist tööd. 1939. aasta 27. jaanuaril avaldati ÜK(b)P Keskkomitee otsus kongressi kokkutsumise kohta, seejärel avaldati ettekannete teesid NSV Liidu rahvamajanduse arendamise kolmanda viie aasta plaani ja muudatuste kohta ÜK(b)P põhikirjas. Teese arutati ajakirjanduses ja koosolekutel laialdaselt. Nende arutamisest võttis osa üle kahe miljoni kommunisti, neist üle ühe miljoni võttis koosolekutel sõna ja esitas oma ettepanekuid. Ettekande teese kolmanda viie aasta plaani kohta arutasid aktiivselt töötajate laiad hulgad (vt. «Voprossõ Istorii KPSS», 1959, nr. 6, lk. 143).

XVIII kongressi auks arenes tehastes ja vabrikutes, kolhoosides ja sovhoosides massiline sotsialistlik võistlus tööviljakuse tõusu, plaanide ennetähtaegse täitmise ja ettevõtete töö parandamise eest. See annab tunnistust partei

ja rahva tihedatest sidemetest, rahva suurest usaldusest partei vastu.

XVIII kongress toimus 1939. aasta märtsis. Seal arutati järgmisi küsimusi: ÜK(b)P Keskkomitee aruanne, Keskrevisjonikomisjoni aruanne, ÜK(b)P delegatsiooni aruanne KITK-s, NSV Liidu rahvamajanduse arendamise kolmas viie aasta plaan (1938—1942), muudatused ÜK(b)P põhikirjas.

Aeg ei võimalda lektoril kõigi kongressil arutatud küsimuste sisu täielikult avada. Tähendab, tuleb peatuda neist tähtsamail. Propagandist P. Ljagalov (Leningradi tehas «Sevkabel») toimis näiteks järgmiselt. Ta keskendas peamise tähelepanu küsimustele, mis kuulajaile iseseisva õppimise käigus kõige rohkem raskusi tekitavad, nimelt: NSV Liidu põhiline majanduslik ülesanne ja mõningad teooriaküsimused.

Majandusliku arengu tulemused võimaldasid parteil XVIII kongressil püstitada põhilise majandusliku ülesande — tähtsamatele kapitalistlikele maadele järele ja neist ette jõuda iga elaniku kohta valmistatava toodangu hulga poolest. Seda nentinud, esitas propagandist seisukohti V. I. Lenini teostest. Juba enne Oktoobrirevolutsiooni kirjutas Lenin oma töös «Ähvardav katastroof ja kuidas selle vastu võidelda»: «Revolutsioon teostas selle, et Venemaa jõudis oma poliitilise korra poolest mõne kuuga järele eesrindlikele maadele.

Kuid sellest on vähe. Sõda on halastamatu, ta seab armutu teravusega küsimuse: kas hukkuda või eesrindlikele maadele järele ja neist ette minna ka majanduslikult.» (Teosed, 25. kd., lk. 339.)

Partei XVIII kongress võttis vastu NSV Liidu rahvamajanduse arendamise kolmanda viie aasta plaani (1938—1942). Selle plaani elluviimine rahutingimustes oleks kujunenud tähtsaks sammuks põhilise majandusliku ülesande täitmise teel. Kuid teatavasti segas sõda.

Loengus on soovitatav peatuda kolmanda viisaastaku põhiülesannetel ja rääkida, et kongress määras kindlaks majanduse põhisuuna lähemal viisaastakul järgmiselt: masinaehituse igakülgne areng, söetööstuse kõrgem arengutempo, uue naftabaasi loomine Volga ja Uraali vahel, keemiatööstuse muutmine üheks juhtivamaks majandusharuks, mõningase disproportsiooni likvideerimine

tööstuse kiire arengu ja elektri jaamade võimsuse mitteküllaldase kasvu vahel.

Põllumajanduses nähti ette põllumajandussaaduste tootmise edasist tõusu ja põllumajanduslike tööde kompleksset mehhaniseerimist.

Niisugused olid partei XVIII kongressil püstitatud majandusliku arengu ülesanded.

Propagandistil tuleks pöörata kuulajate tähelepanu järgmistele küsimustele: kas kommunismi ajai riik säilib? Milline on proletariaadi diktatuuri osa sotsialismilt kommunismile ülemineku perioodil? Kas on vaja tugevdada riiki ja selle organeid, kuigi NSV Liidus on ekspuataatorid hävitatud ja puuduvad antagonistlikud klassid?

Siin pakub suurt huvi M. I. Kalinini kõne partei XVIII kongressil, milles ta rääkis Nõukogude riigi arenemise ja tugevnemise konkreetsetest teedest: demokraatia arengust, suurema kontrolli kehtestamisest täidesaatva võimu üle, kõigi võimuorganite tegevuse rangelt kindlaksmääratud seadusandlike normide kehtestamisest, seadustest kinnipidamisest võimuorganite, ühiskondlike organisatsioonide ja iga nõukogude kodaniku poolt. Tuleks märkida, et partei XVIII kongress püstitas Nõukogude riigi edasise tugevdamise ülesande. Selle täitmiseks oli vaja teostada riigi poliitilise elu edasist demokratiseerimist, parandada nõukogude tööd, kõigiti tugevdada Nõukogude armee ja sõjalaevastiku võitlusvõimet, tugevdada luuret.

Loengus on tarvis kuulajaile meenutada ka kaas-aegsete revisionistide ja dogmaatikute kahjulikke vaateid, kes alahindavad riigi osa sotsialismi ja kommunismi ehitamisel.

XVIII kongress võttis vastu uue ÜK(b)P põhikirja. Põhikirjas tehtud muudatuste olemusel tuleks kas või lühidaltki peatuda. Nad seisnesid järgmises: kaotati kategooriad parteisse vastuvõtmisel; partei liikmeid ja nende kohustusi käsitlevat lõiku põhikirjas täiendati partei liikmete õiguste loeteluga; kaotati ära partei massilised puhastused; parteisse astujate osas asendati partei programmi detailse tundmise nõue partei põhikirja ja programmi tunnustamise nõudega; viidi sisse täiendus, mis tõkestas partei liikmete põhjendamatu väljaheitmist, fikseeriti abinõud, mis olid praktikas teostatud (kinnine

hääletamine, linnade ja rajoonide parteiaktiivide kohustuslik kokkukutsumine, koopteerimise tühistamine) ja kindlustasid siseparteilise demokraatia arengut. Põhikirjas tehti ka muudatusi, mis puudutasid partei kesk- ja kohalikke organeid.

Kokkuvõtet tehes räägib lektor muidugi partei XVIII kongressi ajaloolisest tähtsusest. See seisneb selles, et kongress töötas välja Kommunistliku Partei ja nõukogude rahva grandioosse võitlusprogrammi sotsialismi ehitamise lõpuleviimise ja sotsialismilt kommunismile järkjärgulise ülemineku eest. Kongress oli pöördepunktiks partei ja riigi elus. Oma otsustes kuulutas ta kogu maailmale, et NSV Liidus on likvideeritud inimese ekspluaterimine inimese poolt, on hävitatud ekspluataatorlike klasside tekkimise põhjused. Nõukogude Liidu rahvad on ühinenud sotsialistliku kodumaa võrdõiguslike kodanike ühtsesse vennalikkusse perre. Nõukogude riik muutus ühe aastakümne jooksul mahajäänud agraarmaast võimsaks tööstus- ja kolhoosiriigiks.

Kolmas küsimus — «Rahvusvaheline olukord ja Kommunistliku Partei välispoliitika». Siin on soovitatav eelkõige selgitada peamist, mis iseloomustas maailma sõjaeelseil aastail. Rahvusvahelisele olukorrale oli tol ajal iseloomulik kapitalismi astumine uue, 1937. aastal alanud majanduskriisi vöõndisse. See oli kapitalismi üldkriisi väljenduseks. Majanduskriisi ja arengu ebahühtluse tugevnemise tagajärjel teravnesid kõik imperialismi vastuolud äärmuseni. Imperialistlike riikide vahel tugevnes võitlus välisturgude, mõjusfääride, kolooniate, maailma uue ümberjaotamise eest. Kodanlus püüdis vastuolusid lahendada uue maailmasõja teel. Sel eesmärgil kasvasid aastaaastalt sõjalised kulutused. Eriti suured olid need fašistlikes riikides. Saksamaa näiteks kulutas aastail 1933—1939 riigieelarve järgi sõja ettevalmistamiseks 90 miljardit riigimarka (vt. «Kommunist», 1962, nr. 10, lk. 120, v. k.).

Loengus on väga tähtis rõhutada, et agressiivsed riigid — Saksamaa, Itaalia ja Jaapan — laiendasid sõjategevust Inglismaa, Prantsusmaa ja USA ilmsel mahitusel, kes varjasid oma imperialistlikke eesmäärke «mittevahelesegamise» poliitikaga.

Imperialistlike riikide parempoolsete ringkondade taotluste iseloomustamiseks võib propagandist esitada nii-

suguse fakti. 1937. aastal avaldas inglise minister lord Halifax vestluses Hitleriga Inglise valitsuse nimel avameelselt rahulolu, et «füürer on saavutanud palju mitte ainult Saksamaal, vaid kommunismi hävitamise tagajärjel omal maal on ta tõestanud kommunismile tee ka Lääne-Euroopasse, sellepärast võib Saksamaad õigustatult lugeda Lääne bastioniks bolševismi vastu». (Dokumente ja materjale Teise maailmasõja eelõhtust, I kd., Gospolitizdat, 1948, lk. 16, v. k.)

Propagandist peaks loenguteesides märkima, et Lääne parempoolsete ringkondade «mittevahelesegamise» poliitika tõi endaga kaasa Müncheni, kus leidis aset kauplemine Saksamaa fašistlike valitsejatega. 1938. aasta septembris toimunud konverentsil vormistati tehing Tšehhoslovakkia arvel. Kirjutati alla Inglise—Saksa mittekallaletungi deklaratsioonile, mille eesmärgiks oli kindlustada Inglismaad saksa fašistliku agressiooni eest, Saksamaad aga inglaste vastuseisu eest anastuspoliitika teostamisel. 1938. aasta detsembris järgnes Prantsuse—Saksa deklaratsioon. Sellele dokumendile allakirjutamisega mattis Prantsusmaa valitsus maha oma kokkuleppe Nõukogude Liiduga.

Nii arenesid sündmused Läänes. Milline aga oli olukord Kaug-Idas?

Propagandist annab lühikese ülevaate Jaapani agressiivsest tegevusest ja iseloomustab Inglismaa, Prantsusmaa ja USA positsiooni.

Kasutades pingelist olukorda Euroopas, tungis Jaapan 1937. aasta juulis Hiinasse. Ta vallutas põhja- ja keskprovintsid, Pekingi, Tjankingi ja Šanghai linnad. Lääneriikide valitsused ei osutanud Jaapani agressioonile vastu, kuigi nende huvid olid riivatud. Inglismaa, Prantsusmaa ja USA niisugune positsioon oli tingitud nende püüdest valla päästa Nõukogude—Jaapani sõda. Imperialistlik Jaapan, kes juba ammu haudus NSV Liidule kallaletungi plaane, alustas 1938. aasta juulis sõjategevust Hassani järve piirkonnas. Punaarmee purustas sissetunginud agressorid ja jahutas lääneriikide imperialistide tuhinat.

Niisiis oli imperialistlik sõda muutunud faktiks. Sõda pidasid agressiivsed riigid — Saksamaa, Itaalia ja Jaapan.

Kolmanda küsimuse üheks koostisosaks on Kommunistliku Partei sõjaeelsete aastate välispoliitika selgitamine.

Peamine tähelepanu tuleb siin keskendada järgmistele asjaoludele.

Imperialismi vastuolude teravnemine tugevdas kahtlemata Nõukogude Liidule sõjalise kallaletungi ohtu. See pärast teostasid Kommunistlik Partei ja Nõukogude valitsus kõrvalekaldumatult rahupoliitikat, võitlesid kõigi rahuarmastavate jõudude koondamise eest, Teise maailmasõja vallapästmise vastu.

Rahupoliitikal oli positiivseid tagajärgi. Kõik tähtsamad imperialistlikud riigid olid sunnitud sõlmima Nõukogude Liiduga diplomaatilised suhted. NSV Liit sõlmis mittekallaletungipaktid kõigi piiririikidega, välja arvatud Jaapan.

1939. aasta kevadel algasid Inglise—Prantsuse—Nõukogude läbirääkimised, mis kestsid 1939. aasta keskpaigani. Imperialistid ajasid need läbirääkimised nurja. Siis otsustas meie valitsus sõlmida Saksamaaga viimase ettepanekul mittekallaletungilepingu.

Propagandistil on seejuures vaja selgitada: miks sõlmis Nõukogude Liit lepingu fašistliku Saksamaaga?

Rahvusvaheline olukord oli NSV Liidule äärmiselt hädaohtlik: oli täiesti ilmne, et Hitler kaldub sõja poole, Kaug-Idas aga oligi Nõukogude Liit 1939. aastal faktiliselt sõjaseisukorras Jaapaniga. Halhin-Goli jões käisid Jaapani vägedega ägedad lahingud. Kui me oleksime lasknud hitlerlikul Saksamaal 1939. aasta suvel meie maa vastu sõda alustada, oleks meil tulnud sõdida kahel rindel, kusjuures Inglismaa ja Prantsusmaa olid isoleeritud. See oleks olnud Nõukogude Liidule väga hädaohtlik. Fašistliku Saksamaa kallaletung oleks võinud muutuda kapitalistlike maade «ristisõjaks» sotsialistliku riigi vastu. Saksamaaga lepingu sõlmimise tagajärjel kukkusid läbi lääneriikide valitsevate ringkondade salakavalad plaanid, mille eesmärgiks oli lahendada imperialismi vastuolusid Nõukogude Liidu arvel. Kommunistlikul Parteil ja Nõukogude valitsusel õnnestus lõhestada loomiselt olevat imperialistlikku ühisrinnet NSV Liidu vastu.

Kuid fašistliku Saksamaa kallaletungi võimalikkust sõlmitud leping ei kõrvaldanud. Parteil ja nõukogude rahval tuli olla valvas, tugevdada igati riigi kaitsevõimet.

Edasi tuleks märkida, et kokkuvõttes aitas lääneriikide valitsuste agressorite mahitamise poliitika kaasa agressiooni tugevnemisele ja viis Teise maailmasõja puhkemi-

sele. 1939. aasta 1. septembril tungis fašistlik Saksamaa kallale Poolale. Inglise ja Prantsuse valitsused olid sunnitud fašistlikule Saksamaale sõja kuulutama ja sõda muutus maailmasõjaks. Kuulutanud agressorile sõja, ei kavatsenud aga Inglismaa ja Prantsusmaa seda tegelikult pidada.

Niisuguse positsiooni iseloomustamiseks võib propagandist kasutada Maurice Thorez'i avaldust, kes Euroopas toimuva «imeliku sõja» poliitilisi eesmärke paljastades kirjutab, et Inglismaa ja Prantsusmaa valitsus «ei tahtnud Hitlerit vihastada, kuna nad hellitasid lootust kokku leppida temaga päeval, mil ta tungib Nõukogude Liidule kallale. Nad kasutasid iga võimalust, et viia kõige kaugematesse rajoonidesse sõjaväed, mis olid määratud eelseisvaks tegevuseks Nõukogude Liidu vastu. See oli kuritegelik poliitika, mis kiirendas Prantsusmaa purustamist». (Maurice Thorez, Rahva poeg. Väliskirjanduse Kirjastus, 1950, lk. 131, v. k.)

Poola, kes lääneriikidelt abi ei saanud ja Nõukogude Liidu abist ära ütles, sai täieliku lüüasaamise osaliseks.

Inglise—Prantsuse valitsevad klassid suunasid agressiivsete riikide vastu võitlemise asemel kogu tähelepanu sõja ettevalmistamisele NSV Liidu vastu. Nad püüdsid igati pöörata hitlerlikud väed Itta ja otsustasid selleks otstarbeks kasutada Nõukogude—Soome sõda.

Kuid mis sellest välja tuli? Propagandist peatub lühidalt tähtsamatel sündmustel, mis Läänes välgukiirusel arenesid.

1940. aasta aprillis tungisid saksa fašistlikud väed Taani ja Norrasse. 1940. aasta 10. mail hakkasid fašistliku Saksamaa väed okupeerima Prantsusmaad, Hollandit, Belgiat ja Luxemburgi. 14. juunil vallutati Pariis, 22. juunil aga kirjutab Petaine valitsus alla kapituleerumisele. Prantsusmaa rahvuslik tragöödia oli tema valitsevate ringkondade poolt pikka aega teostatud reetliku kursi tulemus.

1940. aasta teisest poolest tugevnes surve Kagu-Euroopa maadele, kes hoidsid enda käes võtmepositsioone hitlerliku agressiooni teel NSV Liidu vastu. 1941. aasta kevadeks lõppes nende maade okupeerimine.

Niisuguses keerulises olukorras võttis Nõukogude Liit kasutusele vajalikke abinõusid, et ära hoida sõda Jaapaniga. Saavutati edu. 1941. a. aprillis sõlmis Nõukogude valitsus Jaapani valitsusega neutraliteedilepingu.

Niisiis, Teine maailmasõda oli alanud. On tähtis selgitada selle iseloomu ja põhjusi. Propagandist arvestab muidugi, et Teine maailmasõda oli oma iseloomult küllalt keeruline. Oma tekkelt oli ta imperialistlik sõda. Eri-nevalt Esimesest maailmasõjast tekkis ta kapitalismi üldkriisi ajal, tingimustes, mil maailmas eksisteeris sotsialistlik riik — Nõukogude Liit. Teine maailmasõda oli, esiteks, kahe kapitalistliku koalitsiooni vaheliste vastuolude tagajärg, ja teiseks — kapitalistliku maailma ja sotsialistliku riigi — Nõukogude Liidu — vaheliste vastuolude tagajärg.

Fašistlikel riikidel — Saksamaal, Itaalia ja Jaapanil — olid anastuslikud eesmärgid ja seepärast oli sõda nende poolt imperialistlik. Hitlerliku Saksamaaga sõtta astunud Inglismaa ja Prantsusmaa järgisid samuti anastuslike eesmärgi. Nad püüdsid säilitada oma kolooniaid ja nõrgestada vastast. Ei Inglismaa ega Prantsusmaa seadnud eesmärgiks hävitada fašismi. Vastupidi, nad tahtsid kasutada fašistlikke riike võitluses NSV Liidu vastu, revolutsioonilise töölisliikumise mahasurumiseks Euroopas ja Ida rõhutatud rahvaste rahvusliku vabadusvõitluse lämmatamiseks. Seepärast oli sõjal ühelt poolt Saksamaa ja teiselt poolt Inglismaa ning Prantsusmaa vahel esimesel etapil mõlemalt poolt imperialistlik iseloom.

Kuid ühtlasi oli sellel sõjal (sellele on vaja juhtida kuulajate tähelepanu) algusest peale õiglase, vabastussõja tendents. Selle kinnituseks on poola rahva võitlus oma maa sõltumatuse kaitsmisel. Teiste okupeeritud maade rahvad pidasid samuti vabastussõda. Kui need tendentsid esialgu ei suutnud sõja iseloomule olulist tooni anda, siis 1940. aasta teisest poolest hakkab sõda Saksamaa vastu tervikuna omandama õiglase vabastussõja iseloomu.

Inglismaa juhtivad ringkonnad olid riikliku iseseisvuse kaotamise ohu ette seatuna sunnitud rahvamasside surve loobuma oma pankrotti läinud poliitikast ja pidama võitlust hitlerliku agressiooni vastu.

Lektor võiks kas või lühidaltki rääkida kapitalistlike maade tööliklassi ja progressiivsete jõudude võitlusest fašismi ja Teise maailmasõja vallapäästmise vastu ja tuua mõningaid näiteid. Kõige eredamaks näiteks võitlusest fašismi pealetungi ja imperialistliku sõja vallapäästmise vastu oli hispaania rahva võitlus. Kõigi kapitalistlike

maade töölisel näitasid üles suurt internatsionaalset solidaarsust, tulles hispaania rahvale appi. See abi väljendus internatsionaalsete brigaadide loomises. Nende ridades oli paljude maade esindajaid. Oli ka vabatahtlikke Nõukogude Liidust. Kangelaslikult võitlesid Hispaanias nõukogude lendurite ja tankistide grupid.

Võitluses fašismiga Hispaania sõjatandril tugevnes kõigi maade kommunistide internatsionaalne solidaarsus.

Propagandist võib märkida, et tänapäeva tingimustes on kogu maailma kommunistide rahvusvahelise solidaarsuse prooviks suhtumine vietnami rahvasse, kes võitleb ameerika agressorite vastu. Võib lugeda järgmisi ridu NLKP XXIII kongressi avaldusest seoses Ameerika Ühendriikide agressiooniga Vietnamis. «Praegu on tähtsam kui kunagi varem, et sotsialistlikud maad ja kõik kommunistlikud parteid ilmutaksid täiel määral internatsionaalset vastutustunnet, liituksid ühisteks aktsioonideks ja koondaksid enda ümber kõik progressiivsed, demokraatlikud ja rahumeelsed jõud, et takistada imperialistlikku agressiooni». (Vt. «Rahva Hääl» nr. 82, 9. apr. 1966.)

Keeruline rahvusvaheline olukord sõjajärelsetel aastatel nõudis tööliklassi tegevusühtsust. Kommunistlikud parteid tegid sotsialistidele korduvalt ettepanekuid astuda ühisrindena välja fašismi vastu. Kuid sotsialistliku Internatsionaali ja samuti Ametiühingute Amsterdami Internatsionaali liidrid keeldusid Kominterni ettepanekust tegevusühtsuse loomise kohta. Seepärast ei suutnud tööliklass kriitilistel päevadel poliitilise lõhestatuse tõttu takistada fašismi valla päästmast Teist maailmasõda.

Ja siiski, vaatamata kõikidele raskustele ei olnud kommunistide ennatsalgav võitlus läheneva maailmasõja vastu asjatu. Ta etendas suurt osa rahvaste poliitilisel, ideelisel ja moraalsel ettevalmistamisel fašistlikele agressoritele vastulöögi andmiseks. Tööliklassi võitlus kommunistlike parteide juhtimisel, kõigi progressiivsete jõudude võitlus oli üheks peamiseks tingimuseks, mis muutis imperialistliku sõja fašistlike riikide — Saksamaa, Itaalia ja militaristliku Jaapani vastu peetavaks vabastussõjaks. Imperialistliku sõja vabastussõjaks muutumise protsess jõudis lõpule NSV Liidu sõttaastumisega, kui hitlerlik Saksamaa meie maale kallale tungis.

Loengu lõpul tuleks propagandistil märkida, et küsimused, mis iseloomustavad rahvusvahelist olukorda õpi-

taval perioodil, kuuluvad ajalukku — on ju neist sündmustest möödas üle veerand sajandi. Kuid nad on aktuaalsed ka tänapäeval. Lääneriikide juhid teostavad ka praegu hädaohtlikku agressioonipoliitikat. Seepärast on vaja, nagu öeldakse NLKP XXIII kongressi resolutsioonis, agressoritele otsustava vastulöögi andmiseks ühte koondada kõik sõja- ja imperialismivastased jõud, eelkõige sotsialismi maailmasüsteemi maades, kõik rahvusvahelise kommunistliku, töölis- ja rahvusliku vabadusliikumise võitlusalgad, rahuarmastavad rahvad ja riigid, kõik rahupooldajad, vaatamata nende poliitilistele tõekspidamistele ja maailmavaatele.

Harilikult jätab propagandist loengu lõpul paar minutit selleks, et soovitada kuulajatele küsimusi, mida vestlusel kavatsetakse arutada, ja vajalikku kirjandust. Teema sisu parema omandamise eesmärgil võib ta mõnele seltsimehele ka praktilisi ülesandeid anda.

PLAANI KOOSTAMINE JA VESTLUSEKS VALMISTUMINE

Teatavasti on vestlus marksismi-leninismi aluste kooli õppuste kõige raskem osa. Selle läbiviimise kõrge tase oleneb mitte ainult sellest, kuidas propagandist ise ette valmistus, vaid ka kuulajate ettevalmistusest ja aktiivsusest.

Kuulajate ettevalmistamine vestluseks algab kohe pärast loengut. Propagandisti ülesandeks on selle organiseerimine, huvi äratamine eelseisva õppuse vastu.

Ta määrab eelkõige kindlaks küsimused, mida vestlusel kavatsetakse arutada. Teema on teada õppeprogrammist. Antud juhtumil on see sõnastatud nii: «Kommunistliku partei abinõud riigi majandusliku võimsuse ja kaitsevõime tugevdamiseks.»

Kuid kas võib vestlusel piirduda ainult probleemi üldise asetamisega? Muidugi mitte. Asi on selles, et meie partei suutis vaadeldaval perioodil väga palju ära teha, ja kuulajad võivad hakata lihtsalt fakte loetlema ilma sisusse tungimata. Kuid aeg on kallid ja õppuse aeg niigi piiratud.

Seepärast tuleb vestluse konkreetne plan põhjalikult

ja õigeaegselt läbi mõelda. Käesoleva teema puhul on soovitatav plaani võtta järgmised küsimused.

1. Kuidas võitles meie partei NSV Liidu rahvamajanduse arendamise kolmanda viie aasta plaani elluviimise eest?

2. Millist tööd tegi partei töötajate kommunistlikul kasvatamisel?

3. Milles väljendus partei hoolitsus Nõukogude Liidu piiride kaitsmise eest?

Need küsimused nõuavad loomulikult täiendava kirjanduse kasutamist. Propagandistil ja kuulajail on soovitatav kasutada järgmist kirjandust: Nõukogude Liidu Suur Isamaasõda. 1941—1945. Lühike ajalugu, lk. 35—53, v. k.; NLKP. Teatmik, lk. 240—245; NLKP ajalugu. Näitlik õppevahend neljas vihikus. Vihik III. 1926.—1941. a. juuni (Politizdat 1965, lk. 134—156).

Kuna esimese küsimuse arutamisel on paratamatult vaja esitada arvulisi andmeid, tuleb propagandistil hooliga valida faktilist materjali ja läbi mõelda, kuidas seda näitliku vahendina kasutada.

Vaatleme nüüd, millist abi peab propagandist kuulajaile vestluseks valmistumisel andma.

See abi võib olla mitmesugune. Parema ettevalmistusega kuulajaile võib soovitada esineda lühiettekandega mõnes konkreetses küsimuses, nagu näiteks: tööstustöölise ja põllumajanduse mehhanisaatorite kaadri loomine sõjaeelsetel aastail; naiste osa kolhoositootmises; miks partei on alati pööranud suurt tähelepanu töötajate kommunistlikule kasvatusemale. Need ja teised küsimused suunavad kuulajaid täiendavat kirjandust kasutama.

Võtame nõukogude inimeste kommunistliku kasvatuses küsimuse sõjaeelsetel aastail. Selleks valmistumisel on soovitatav lugeda M. I. Kalinini ettekannet «Kommunistlikust kasvatuses», millega ta esines 1940. aasta 2. oktoobril Moskva parteiaktiivi koosolekul (vt. M. I. Kalinin, Kommunistlikust kasvatuses, Tallinn 1947, lk. 71—93). M. I. Kalinini ettekandes käsitletud küsimused pakuvad kuulajaile kahtlemata huvi, sest nad kõlavad ka tänapäeval aktuaalselt.

Madalama üldharidusliku tasemega kuulajaile on vaja teistsugust abi. Propagandist annab neile nõu, millele pöörata tähelepanu soovitatud kirjanduse lugemisel või kuidas teha lugemise käigus märkmeid. Võib kasutada ka

järgmist abistamise moodust: teha ühele-kahele seltsimehele ülesandeks leida konkreetset materjali oma ettevõtte kollektiivi töö kohta õpitaval perioodil. Seda ülesannet on kergem täita, kui linnas on koduloomuuseum.

Kuulajate abistamiseks kasutab propagandist kõiki olemasolevaid võimalusi. Ainult sel tingimusel võib loota, et vestlus möödub aktiivselt ja saavutab eesmärgi.

KUIDAS VESTLUST LÄBI VIIA

Vestluse alustamiseks on mitmesuguseid mooduseid. Tavaliselt esineb propagandist sissejuhatava sõnavõtuga. Ta räägib lühidalt õpitava teema eesmärgist, vestluse soovitatavast vormist ja suunast ning arutlusele tulevatest küsimustest.

Käesoleva teema sissejuhatuses võib propagandist meenutada keerulist rahvusvahelist olukorda sõjaeelseil aastail ja ülesandeid, mis seisid Kommunistliku Partei ja nõukogude rahva ees. Need ülesanded seisnesid kõigepealt meie riigi majandusliku võimsuse ja kaitsevõime tugevdamise vajaduses. Nagu teada, on majanduslik võimsus riigi kaitsevõime põhitingimuseks. Seepärast oli võitlus kolmanda viie aasta plaani täitmise eest NSV Liidu edasise tugevnemise aluseks. Iga propagandist teab, kui tähtis on alustada diskussiooni. See võib valla pääseda mitmesugustel ajenditel. Vestlusel jätkub mõnikord vaid ühest kuulaja poolt väljaöeldud mõttest, isegi repliigist või märkusest mingi konkreetse fakti kohta, et algaks vaidlus, mõttevahetus.

Kuid propagandist ei toeta igasuguseid vaidlusi, vaid ainult siisuguseid, mis arenevad poliitika, majanduse, kultuuri ja ideoloogia põhilistes, olulistes küsimustes. Diskussiooni on võimalik juhtida täiendavate küsimustega.

Muidugi on raske diskussiooni ette organiseerida. Kuid kogenud propagandist mõtleb juba vestluseks valmistamise ajal lisaküsimustele, mis võiksid esile kutsuda avameelse mõttevahetuse. Sealjuures ei tule tal endal kiirustada vastamisega, vaid küsida parem teiste seltsimeeste arvamust.

Propagandisti tähelepanelik suhtumine kuulajate sõnavõttudesse, märkustesse ja repliikidesse soodustab paljus

diskussiooni arengut vestlusel. Selle põhieesmärgiks on aidata kuulajail sügavamalt mõista õpitavate probleemide olemust, suunata vaidlusest osavõtjaid printsiipialsete küsimuste mõistmisele. On enesestmõistetav, et diskussioon toob suuremat kasu siis, kui kuulajad on õppusteks hoolikalt ette valmistunud, kui propagandist neid eelnevalt abistas ja ka vestluse käigus juhendab.

Propagandisti ette kerkib vestlusel sageli seda laadi raskus: milliseid tõestusi oleks vaja esitada kokkuvõtte kinnitamiseks? Pöördume konkreetsete näidete poole.

Arutlusel on näiteks esimene küsimus. Jutt on kolmanda viie aasta plaani täitmise mõningatest tulemustest sõjaeelsetel aastail. Tähtsaimaks tulemuseks oli siin ehitusprogrammi edukas täitmine, millele partei pööras erilist tähelepanu. Milliseid kõige iseloomulikumaid andmeid võiks siin kasutada?

Näiteks selliseid. 1941. aasta juuniks oli idarajoonides suur osa ettevõtteid astunud rivisse, teiste käikulaskmine seisis lähemal ajal ees. Ettevõtted, mida alles ehitati, alustasid 1941.—1942. aastail tegevust. Idarajoonidele kulutati üle kolmandiku kapitaalmahutustest. Kiires tempos arenes siin mustmetallurgia. Piisab, kui öelda, et 20 ehitatavast kõrgahjust asus idarajoonides 14, 55 märtaänahjust — 29, 22 koksipatareist — 11. 1940. aastal alustati Uraali uutes avastatud mangaanileiukohtades mäetööstusettevõtete rajamist.

Sõjaeelsetel aastatel loodi Volga ja Uraali vahel naftabaas — Teine Bakuu. Lõuna-Uraalis laiendati Magnitogorski Metallurgiakombinaati. Viidi lõpule Nižni Tagil'i Metallurgiakombinaadi ehitamine Kesk-Uraalis. Lääne- ja Ida-Siberis ehitati suuri dubleerivaid masina-, värvilise metallurgia-, keemia- ja naftatöötlemise tehaseid (vt. NLKP. Teatmik, lk. 241).

Propagandist rõhutagu idarajoonide ehitusprogrammi täitmise tähtsust maa kaitsevõime tugevdamisel.

Kuulajaile tuleks meenutada ka seda, et Kommunistlik Partei osutas suurt tähelepanu mineraalse tooraine baasi laiendamisele. 1940. aastaks oli pool meie maa territooriumist geoloogiliselt kaardistatud, alustati sadade uute nafta, vase, söe ja kulla leiukohtade tööstuslikku kasutuselevõtmist.

Partei ja valitsuse hoolitsuse ja jõupingutuste tulemusel jõudis NSV Liit sõjaeelsetel aastatel esikohale maa-

ilmas läbiuuritud nafta-, hüdroenergia, rauamaagi, tsingi, kaalisoola ja apatiidi varude poolest. Seetõttu võis meie maa loobuda paljude mineraalse tooraine liikide sisseveost ja hakata neid ise eksportima. Tööstusliku tooraine varud olid NSV Liidul sõja eel palju suuremad kui kapitalistlikel riikidel, sealhulgas isegi USA-l.

Niisiis oli meie tööstus kindlustatud mineraalse tooraine baasiga.

Vestluse käigus keskendab propagandist kuulajate tähelepanu tehnilisele progressile. Selle esirinnas samusid Moskva ja Leningrad. See asetab Moskva ja Leningradi parteiorganisatsioonidele erilise vastutuse. Nad mobiliseerisid energiliselt ettevõtete kollektiive masinate uusimate konstruktsioonide tootmisse juurutamisele. Ainuüksi 1940. aastal juurutati näiteks Leningradi ettevõtetes üle 230 uue tooteliigi, nende seas võimsad turbiniid, diislid, keeruline aparatuur.

Rääkides partei võitlusest kolmanda viie aasta plaani täitmise eest põllumajanduses võivad kuulajad kasutada konkreetset materjali, mis näitab põllumajanduse tehnilist varustatust sel perioodil. Kolhooside ja sovhooside põldudel töötas 531 000 traktorit, 182 000 teraviljakombaini, 228 000 veoautot. Seda võimsat masinaparki teenindas 1 400 000 traktoristi, kombainerit ja autojuhti. (Vt. NLKP. Teatmik, lk. 243.)

Oma sõnavõttudes pööravad kuulajad tõenäoliselt tähelepanu ka raskustele, mis seisid põllumajanduse arendamise teel. Sõjaohu tõttu oli meie relvastatud jõudusid tarvis kiires korras varustada sõjatehnikaga, mis tõi kaasa põllumajandusmasinate tootmise piiramise.

Ent ühtlasi võitles Kommunistlik Partei põllumajanduse edasise arengu, kolhooside tugevdamise ja kolhoosnike heaolu tõusu eest.

Arutades sõjaeelse viisaastaku kolme aasta ülesannete täitmist, tuleks näidata nõukogude inimeste kangelaslikkust. Siinjuures tuleb rõhutada, et sotsialismi tingimustes said miljonid töötajad reaalse võimaluse rakendada oma võimeid ja annet tootmise mitmesugustel aladel, kultuuri- ja ühiskondlikus elus. Vestluses toodud näited ja faktid aitavad kuulajail paremini tungida edusammude olemusse meie maa arengus.

Millist tööd tegi partei töötajate kommunistlikul kasvatamisel? Selle küsimuse võib jaotada kolmeks alaküsimu-

seks: milles on kommunistliku kasvatuses olemus? Millises suunas teostas partei rahvahulkade kasvatamist? Mida tähendab kasvatada ideelisi võitlejaid kommunismi eest?

Siinkohal tuleks rõhutada Lenini teesi, et kommunistlik kasvatus peab olema konkreetne, rahva elu ja tööga seotud.

Partei on alati järginud Lenini nõuandeid. Ka sõjajärgsetel aastatel kasvatas ta nõukogude inimestes kommunistlikku töösuhetumist, tegi seda konkreetset ja sihikindlalt, võitles kõrge tööviljakuse eest. Polnud juhuslik, et kehtestati aunimetused — sotsialistliku töö kangelane, loodi Punalipu orden ning medalid «Töövapruse eest» ja «Eeskujuliku töö eest». Partei selgitas järjekindlalt rahvale ühiskondliku sotsialistliku omandi tähtsust ja kutsus üles seda hoidma kui silmatähtsat.

Keegi kuulajaist võiks rääkida ka sellest, kuidas partei kasvatas rahvahulkades armastust ja lugupidamist meie kodumaa kangelasliku mineviku ja revolutsioonilise võitluse kuulsusriikade traditsioonide vastu. Sõjajärgsetel aastatel propageeriti laialdaselt kodumaa kaitsmise ideesid. Selleks kasutati kirjanduse ja kunsti suurt jõudu. Teatavasti ilmusid sel ajal teosed nagu S. Borodini «Dmitri Donskoi», A. Tolstoi «Peeter Esimene», V. Solovjovi «Feldmarssal Kutuzov», S. Sergejev-Tsenskoji «Tsušima». Niisugustes suurepärase raamatutes nagu M. Solohhovi «Vaikne Don» ja A. Tolstoi «Kannatuste rada» on eredalt näidatud meie rahva võitlust sotsialistliku revolutsiooni eest, valgekaartlaste ja välismaiste interventide purustamist.

Väärrib tähelepanu, et neil aastail loodi ekraanil ja laval V. I. Lenini unustamatu kuju, näiteks sellistes filmides ja näidendites nagu N. Pogodini «Inimene relvaga» ja K. Trenjovi «Neeva kaldal». Ekraanile tuli triloogia Maksimist, «Valitsuse liige», «Baltikumi saadik».

Suurt osa nõukogude inimeste kasvatamisel patriotsismi ja kodumaa armastuse vaimus etendas ka niisugune kirjanduse ja kunsti žanr nagu laul. Piisab kui meenutada populaarseid laule «Lõbus tuul», «Lõbusate noorte marss», «Homme sõda kui on...» jt.

Poliitiline kasvatustöö aitas kaasa partei sidemete tugevdamisele rahvahulkadega. Vestluses on tarvis rõhutada, et nõukogude rahvas uskus parteid ja toetas paljalt tema poliitikat. Selle tõendiks on Kommunistliku

Partei ridade kasv. Ainuüksi ajavahemikul 1939. aasta 1. aprillist kuni 1940. aasta 1. juunini võeti partei liikmekandidaadiks 1 127 802 inimest ja partei liikmeks 605 627 inimest. Sõja eel oli partei ridades peaaegu 4 miljonit kommunisti. (Vt. NLKP. Teatmik, lk. 244.)

Partei ridade kasv tingis omakorda kommunistide marksistlik-leninliku kasvatusse tugevdamist. Seda küsimust käsitledes räägivad kuulajad, mida tehti parteipropaganda parandamiseks pärast ÜK(b)P XVIII kongressi. Oma sõnavõtte võivad nad illustreerida konkreetsete näidetega.

Nii loodi 1939. aastal ÜK(b)P Keskkomitee juures Kõrgem Parteikool, kohtadel aga juhtiva parteikaadri kursused. Ainuüksi Leningradi parteiorganisatsioonis õppis aastail 1937—1938 üheaastastel kursustel 2160 ja lühiajalistel kursustel 2500 partei-algorganisatsiooni sekretäri.

Sõja eel avati Moskvast, Leningradist, Kiievis ja teistes suuremates linnades marksismi-leninismi ülikoolid.

Parteiharidussüsteemi õppuste teoreetilise taseme tõusule aitasid palju kaasa V. I. Lenini teosed, mille väljaandmist sõjaeelseil aastail jätkati. 1939. aastal kirjastati eraldi väljaandena Lenini «Vihikud imperialismist», 1940. aastal — kogumiku «ÜK(b)P kongresside, konverentside ja Keskkomitee pleenumite resolutsioonid ja otsused» kuues väljaanne. ÜK(b)P Keskkomitee otsuses oli ette nähtud V. I. Lenini teoste neljanda väljaande kirjastamine.

Õeldust võib teha järelduse, et vaatamata raskustele ja puudustele tegi partei vaadeldaval perioodil palju nõukogude inimeste kasvatamiseks. Ta oskas neisse sisendada niisuguseid üllaid omadusi, mis väljendusid Suure Isamaasõja aastail massilises kangelaslikkuses rindel ja tagalas ja kutsusid esile imetluse kogu maailmas.

Vestluse plaanis oleva kolmanda küsimuse arutamisel on tarvis esile tuua peamised tulemused, mida partei saavutas võitluses Nõukogude piiride kindlustamise eest sõjaeelsetel aastatel. Siin tuleks rääkida Punaarmee abist Lääne-Ukraina ja Lääne-Valgevene elanikkonnale. See oli meie armee vabastusretk, mille eesmärgiks oli takistada hitlerliku agressiooni edasitungi Idasse.

Lääne-Ukraina ja Lääne-Valgevenemaa rahva võitlust kroonis võit — nõukogude võimu kehtestamine. Valiti rahvaesindused. NSV Liidu Ülemnõukogu viiendal istungjärgul 1939. aasta novembris rahuldati nende palve ja

Lääne-Ukraina ning Lääne-Valgevenemaa ühendati taas Ukraina ja Valgevene nõukogude sotsialistlike vabariikidega. Nõukogude Liidu riigipiiride nihkumine läände oli tähtsaks panuseks meie maa julgeoleku kindlustamisel, samal ajal oli see aga ka suureks abiks kõigile rahuarmastavaile rahvastele, kes võitlesid fašistliku Saksa-maa vastu.

Kuulajad iseloomustavad oma sõnavõttudes Nõukogude valitsuse seisukohta Baltimaade ja lõunanaabrite suhtes. Nõukogude Liit püüdis luua Baltimaadega normaalseid suhteid. Sel eesmärgil pidas ta 1939. aasta sügisel läbirääkimisi Läti, Leedu ja Eesti valitsustega vastastikuse abistamise lepingu sõlmimiseks. Neile lepingutele kirjutati alla.

Leedu, Läti ja Eesti kommunistlike parteide juhtimisel arenes neis maades laialdane rahvaliidumine, mis lõppes nõukogude võimu kehtestamisega. 1940. aasta augustis võeti Leedu, Läti ja Eesti vastu Nõukogude Sotsialistlike Vabariikide Liidu koosseisu. Nõukogude valitsus kandis hoolt Balti liiduvabariikide julgeoleku tagamise eest, mis vastas kogu nõukogude rahva huvidele.

On vaja kõnelda ka Bessaraabia ja Põhja-Bukoviina vabastamisest (1940. aasta). Bessaraabia ühendati Moldaavia Nõukogude Vabariigiga. Bessaraabia lõunarajoonid ja Põhja-Bukoviina, kus põhiliselt elavad ukrainlased, läksid Ukraina NSV koosseisu.

Partei ja Nõukogude valitsus võtsid tarvitusele abinõusid meie kodumaa lõunapiiride kindlustamiseks. Nendeks abinõudeks olid: Bakuu õhukaitse tugevdamine, Taga-Kaukaasia sõjaväeringkonna moodustamine, kindlustatud rajoonide loomine, merepiiride kaitse tugevdamine lõunas.

Kuidas olid aga lood loodepiiril? Sõjaline konflikt Soomega (1939. aasta novembrist 1940. aasta märtsini) ei andnud imperialistlikule kodanlusele soovitud tulemusi. 1940. aasta 12. märtsil kirjutati Moskvas olla rahuleping NSV Liidu ja Soome vahel. See leping tagas Leningradi, Murmanski ja Murmanski raudtee julgeoleku.

Partei ja valitsus võtsid tarvitusele abinõusid riigi kaitsevõime tugevdamiseks. Tähtsaimaks nendest oli sõjalisteks vajadusteks minevate vahendite suurendamine. Piisab järgmiste arvude esitamisest. Kui sõjalised kulutused 1938. aastal moodustasid 18,7 protsenti riigieelarvest, siis 1940. aastal kulutati selleks 32,4%.

Vestluse lõpus teeb propagandist kokkuvõtte. Ta esitab üldised järeldused: Nõukogude Liidul oli olemas kõik vajalik fašistliku agressiooni tagasitõrjumiseks. Kahe ja poole sõjaeelse viisaastaku jooksul lõi meie rahvas partei juhtimisel materiaalsed ja majanduslikud eeldused kodumaa kaitsevõime maksimaalseks tugevdamiseks. Punaarmeel oli tähelepanuväärne võimsus, vägede moraalne ja poliitiline tase oli kõrge. Kuid meie armee relvastuses oli vähe uut tüüpi tanke ja lennukeid. Sõjaväe ümberkorraldamist ja tehnilist ümberrelvastamist ei jõutud lõpule viia. Kogemustega kaadrit ei jätkunud. Paljud silmapaistvad väejuhid langesid sõja eel põhjendamatute repressioonide ohvriks ja hukkusid. Kõik need puudused mõjusid Suure Isamaasõja algperioodil negatiivselt.

Propagandistil on võimalik siduda mineviku õppetunde kaasaegse rahvusvahelise olukorraga, mis nõuab Kommunistlikult Parteilt ja Nõukogude valitsuselt erilist tähelepanu meie maa kaitsevõime kindlustamisele, relvastatud jõudude tugevdamisele, nõukogude rahva valvsuse tõstmisele.

Väga suur tähtsus on propagandisti lõppsõnal. Mõne lausega tuleb teha vestlusest kokkuvõte, peatuda lühidalt kuulajate sõnavõttudel, selgitada vaieldavaid, eelkõige ideelis-teoreetilise iseloomuga küsimusi. Aega on aga sageli vähe. Seepärast on väga tähtis juba enne vestlust ja samuti selle käigus üksikasjalikult läbi mõelda, kuidas õppuse lõpuosa kõige paremini läbi viia.

Pärast lõppsõna teatab propagandist kuulajaile eelseisva õppuse teema ja suunab neid selle põhiküsimuste õppimiseks ette valmistuma.

KIRJANDUS

V. I. Lenin, Ähvardav katastroof ja kuidas selle vastu võidelda. Teosed, 25. kd., lk. 339.

V. I. Lenin, Riik ja revolutsioon. V peatükk. Teosed, 25. kd., lk. 426—443.

ÜK(b)P XVIII kongressi resolutsioonid: «NSV Liidu rahvamajanduse arendamise kolmas viie aasta plaan (aastad 1938—1942)», «Muudatused ÜK(b)P põhikirjas». NLKP kongresside, konverentside ja Keskkomitee pleenumite resolutsioonid ja otsused, III osa, lk. 337—378.

ÜK(b)P XVIII konverentsi resolutsioon «Parteiorganisatsioonide ülesannetest tööstuse ja transpordi alal». NLKP kongresside, konverentside ja Keskkomitee pleenumite resolutsioonid ja otsused, III osa, lk. 422—432.

*

ÜK(b)P 1937. aasta veebruari-märtsipleenumi otsus «Parteiorganisatsioonide ettevalmistustöö NSV Liidu Ülemnõukogu valimisteks uue valimissüsteemi alusel ja parteipoliitilise töö vastav ümberkorraldamine». NLKP kongresside, konverentside ja Keskkomitee pleenumite resolutsioonid ja otsused, III osa, lk. 291—294.

«Kommunistlik partei võitluses sotsialistliku ühiskonna kindlustamise ja arendamise eest (1937.—1941. a. juuni)». Dokumente ja materjale, Gospolitizdat 1962.

Nõukogude Liidu Suur Isamaasõda. 1941—1945. Lühike ajalugu, Vojenizdat 1965, lk. 11—54.

NLKP. Teatmik, 1964 lk. 235—247.

SÜNDMUSTE KROONIKA

1937. aasta

23. veebruar — 5. märts — ÜK(b)P Keskkomitee pleenum. Arutas parteiorganisatsioonide ettevalmistustööd NSV Liidu Ülemnõukogu valimisteks uue valimissüsteemi alusel ja parteipoliitilise töö vastavat ümberkorraldamist.
28. aprill — NSVL Rahvakomissaride Nõukogu ja ÜK(b)P Keskkomitee võtsid vastu otsuse «Donbassi söetööstuse tööst». Rahvakomissaride Nõukogu võttis vastu otsuse «NSV Liidu rahvamajanduse arendamise kolmandast viie aasta plaanist (aastad 1938—1942)».
- Mai — Nõukogude lendurite grupp sooritas lennu Moskvast Põhjapoolusele ja maandas seal teadusliku ekspeditsiooni (I. D. Papanin, P. P. Siršov, J. K. Fjodorov, E. T. Krenkel).
- 18.—20. juuni — Lendurid V. P. Tškalov, G. F. Baidukov ja A. V. Beljakov sooritasid vahemaandumiseta lennu Moskva—Põhjapoolus—Portland (USA). Ekipaaž lendas maandumseta 8504 kilomeetrit.
- 12.—14. juuli — Lendurid M. M. Gromov, A. B. Jumašov, ja S. A. Danilin sooritasid vahemaandumiseta lennu Moskvast San Jacintosse (Ameerika Ühendriigid) üle Põhjapooluse. Lennukaugus 10 148 kilomeetrit.
12. detsember — Esimesed NSV Liidu Ülemnõukogu valimised uue konstitutsiooni järgi. Kommunistide ja parteitute bloki kandidaatide võit.

1938. aasta

12. jaanuar — NSV Liidu Ülemnõukogu esimese koosseisu I istungjärgu avamine.
29. juuli —
11. august — Punaarmee väeosad purustasid Hassani järve juures NSV Liidu territooriumile tunginud Jaapani väed.
27. detsember — NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidiumi seadlus Nõukogude Liidu kangelase aunimetuse kehtestamise kohta.

1939. aasta

- 10.—21. märts — ÜK(b)P XVIII kongress. Kongress võttis vastu otsused: «NSV Liidu rahvamajanduse arendamise kolmas viie aasta plaan (aastail 1938—1942)»; «Muudatused ÜK(b)P põhikirjas».
29. aprill — Lendurite V. Kokkinaki ja M. Gordienko maandumise ta lend Moskva—USA.
11. mai —
31. august — Jaapani provokatsiooniline kallaletung Mongoolia Rahvavabariigile Halhin-Golijõe piirkonnas. Jaapani vägede purustamine Nõukogude Liidu ja Mongoolia Rahvavabariigi vägede poolt.
1. august — Üleliidulise Põllumajandusnäituse avamine Moskvast.
1. september — NSV Liidu Ülemnõukogu erakorraline IV istungjärg võttis vastu «Üldise sõjaväeteenistuskohustuse seaduse». Teise maailmasõja algus. Saksamaa kallaletung Poolale.
- 1.—2. november — Lääne-Ukraina ja Lääne-Valgevenemaa vastuvõtmine NSV Liidu koosseisu ning nende taasühendamine Ukraina NSV ja Valgevene NSV-ga.

30. november — Nõukogude—Soome sõda.
1939 — 12. märts
1940

1940. aasta

12. märts — Soome—Nõukogude rahulepingu allakirjutamine.

28. juuni — Rumeenia poolt Bessaraabia ja Põhja-Bukoviina tagastamine Nõukogude Liidule.
21. juuli — Nõukogude võimu taaskeshtestamine Lätis, Leedus ja Eestis. Läti, Leedu ja Eesti nõukogude sotsialistlike vabariikide moodustamine.
2. august — Moldaavia autonoomse vabariigi ümberkujundamine Moldaavia Nõukogude Sotsialistlikuks Vabariigiks.
- 3.—6. august — Leedu NSV, Läti NSV ja Eesti NSV vastuvõtmine NSV Liidu koosseisu.
2. oktoober — NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidiumi seadlus riiklike tööjõureservide loomise kohta.
- 1941. aasta**
- 15.—20. veebruar — ÜK(b)P XVIII konverents, mis võttis vastu resolutsiooni «Parteiorganisatsioonide ülesannetest tööstuse ja transpordi alal».
5. aprill — Nõukogude—Jugoslaavia sõpruse ja mittekallaletungilepingu sõlmimine.
13. aprill — Nõukogude—Jaapani neutraliteedipakti sõlmimine.
22. juuni — Fašistliku Saksamaa sõnamurdlik kallaletung NSV Liidule. Nõukogude rahva Suure Isamaasõja algus saksa fašistlike anastajate vastu.

SISUKORD

Propagandisti valmistumine loenguks	3
Mõningaid nõuandeid loengu (teeside) sisu kohta	9
Plaani koostamine ja vestluseks valmistumine	22
Kuidas vestlust läbi viia	24
Kirjandus	31
Sündmuste kroonika	32

2206
151

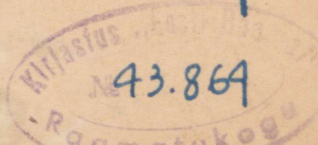
Т. СИТНИКОВА «ПАРТИЯ В БОРЬБЕ
ЗА УПРОЧЕНИЕ И РАЗВИТИЕ
СОЦИАЛИСТИЧЕСКОГО ОБЩЕСТВА.
УСИЛЕНИЕ ОБОРОНЫ СТРАНЫ
(1937 год — июнь 1941 года)

На эстонском языке. Издательство «Ээсти Раамат».
Таллин, Пярнуское шоссе, 10

Toimetaja I. Tamm. Kunstiline toimetaja
L. Kruusmaa. Tehniline toimetaja M. Ueson.
Korrektorid V. Tikk ja O. Kajano
Ladumisele antud 22. XII 1966. Trükkimisele antud
31. I 1967. Paber 54×84, 1/16. Trükipoognaid 2,25. Ting-
trükipoognaid 1,9. Arvestuspoognaid 1,83. Tiraaž 2500
eks. Tellimise nr. 3542. Trükikoda «Ühiselu», Tallinn,
Pikk tn. 40/42. Trükipaber nr. 2 Kohila Paberivabrik.

Hind 4 kop.

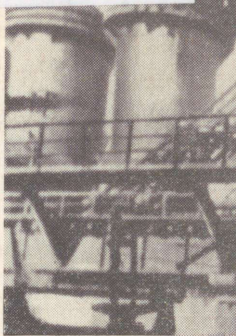
3KP1
559 P

4 kop.

A

28348

TÜ RAAMATUKOGU

1 0300 01010115 4